

MCU SURANAREE JOURNAL

MSJ

VOL.3 NO.3/2025

วารสาร
มจร สุรนารีสาร

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568) VOL.3 NO.3 (September-December 2025)

ISSN : 2985-1106 (Print) ISSN : 3088-1382 (Online)

การบริหารสถานศึกษาตามหลักจักรธรรม 4

EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN LINE WITH FOUR CHAKRA-DHARMA

MCU SURANAREE JOURNAL

มนัสชัย ดวงปัญญารัตน์, พระครูวินัยธรวุฒิชัย ชยวฑฺฒโน
Manatchai Duangpunyarat, Phrakhravinaiithorn Wutthichai Chayawuddho
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahamakut buddhist university, Thailand.
Corresponding author: E-mail: wattchai.pet@mbu.th

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
www.nkr.mcu.ac.th / เพจ : สำนักวิชาการ มจร สุรนารีสาร

การบริหารสถานศึกษาตามหลักจักรธรรม 4 EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN LINE WITH FOUR CHAKRA-DHARMA

มนัสชัย ดวงปัญญารัตน์¹, พระครูวินัยธรวุฒิชัย ชยวฑฺฒโน²
Manatchai Duangpunyarat¹, Phrakhruvinaithorn Wutthichai Chayawuddho²

(Received: March 24, 2025; Revised: December 19, 2025; Accepted: December 19, 2025)

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษาตามหลักจักรธรรม 4 คือ หลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง หลักธรรมที่นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามจุดหมาย ประกอบด้วย 1) ปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) 2) สัปปริสปีสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) 3) อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และ 4) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็น ผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) ดุลล่อนารถไปสู่ที่หมาย เพื่ออธิบายการบริหารการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพจึงได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้การบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงการนำหลักธรรมดังกล่าวไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดี ซึ่งการบริหารนั้น เป็นศิลปะและการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษายึดเอาหลักธรรมนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารการศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, จักรธรรม 4

Abstract

Four Chakra-Dharma (virtues wheeling one to prosperity) are considered practices which contribute to prosperous; leading organisations to success according to defined objectives consisting of 1) Patirupa-desavasa (living in a good place) 2) Sappurisupassaya (association with good people) 3) Atta-sammapanidhi (setting oneself upright) and 4) Pubbekata-punyata (being a person who has committed good deeds) like rotating a wheel to the destination, educational administration according to the principles of the Chakra-Dharma to explain the quality of educational administration within the educational institution by applying the principles of Dharma to achieve the goals of the administration creating

¹⁻² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย / Faculty of Education, Mahamakut buddhist university, Thailand.

Corresponding author: E-mail: wattchai.pet@mbu.ac.th

educational institution administrators aware of the importance of applying the aforementioned principles to suit the organisation's context. The principles of school administration are an art form and work which can be completed with the cooperation of personnel in the organisation. Consequently, school administrators employ the principles of Dharma as guidelines for appropriate educational administration in order to develop the school capability to be efficient and provide maximum benefit to students.

Keywords: Educational administration, Four Chakra-Dharma

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงนับเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด และผู้บริหารโรงเรียนก็มีความสำคัญอย่างยิ่งการที่ผู้บริหารจะบริหารงานบุคคลในโรงเรียนให้ดี และมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการบริหารงานให้โรงเรียนมีการดำเนินงานในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารโรงเรียนจะบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ วิสัยทัศน์ จึงจะทำให้การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนเกิดความสำเร็จตลอดจนมีผลสัมฤทธิ์สูง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2550) ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งเช่นนี้แล้วจึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องบริหารงานในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จให้จงได้ฉะนั้นการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนต้องถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

การบริหารการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพรองของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างยิ่งรวมทั้งยังต้องปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ จึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ตามคุณภาพที่คาดหวัง หมายถึงคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชน และสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย กิริติ บุญเจือ (2541) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารที่มีต่อความอยู่รอดและสวัสดิภาพเพื่อการพัฒนาองค์กรและการดำเนินชีวิต โดยผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี หากผู้บริหารขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมแล้วย่อมทำให้ผู้นั้นขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) และการบริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จนั้นผู้บริหารจะต้องบูรณาการหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับการบริหารสถานศึกษา นั่นคือหลักจักรธรรม 4 นั่นเอง

หลักจักรธรรม 4 ลัทธิธรรมที่นำเราไปสู่ความรุ่งเรือง ดุลลัทธิที่นำเราไปสู่จุดมุ่งหมาย ซึ่งหลักจักรธรรม 4 มีความสำคัญต่อการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ เพื่อให้งานมีคุณภาพ และนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดีต่อปฏิบัติงาน การประพฤติตนถูกต้องให้เป็นปกติบรรลุตามเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำเอาหลักธรรมมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารงานได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและคนในองค์กร การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้น คือการนำหลักจักรธรรม 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การบริหารงานในการดำเนินการบริหารงานบุคคลให้นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าสู่สถานศึกษา ด้วยคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลผู้มีหน้าที่ในการบริหาร

การศึกษาตามแนวคิดตามจักรธรรม 4 ทำให้การดำเนินการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในทุกด้าน

การบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรม หรือกระบวนการต่าง ๆ โดยความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ธีระ รุญเจริญ (2550) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาและการบริหาร ซึ่งต้องใช้กระบวนการและปัจจัยจึงจะบรรลุผล ทั้งนี้กระบวนการจะอาศัยผู้บริหารโรงเรียนและครู และปัจจัยประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ หน่วยงานองค์กร ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีศักยภาพหลายด้าน จึงจะนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ

ประภาศิริ สุรพันธ์ (2550) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งภารกิจและขอบข่ายงานในการบริหารสถานศึกษานั้น มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็น 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

จันทราณี สงวนนาม (2551) ได้กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ที่ผู้บริหารจะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถทักษะ และประสบการณ์ตลอดจน ความสามารถในการติดต่อสื่อสารด้วยภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์เพื่อบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วิโรจน์ สารรัตน์ (2557) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงาน ด้วยบุคคล และทรัพยากรในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนและสังคมมีความเจริญ งอกงาม โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกการอบรม การสืบสวน ทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดการสิ่งแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุภักดิ์ ยมพุก และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2558) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามมีความรู้ความสามารถเป็นคน ดีของสังคม โดยการจัดแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษาการใช้ทรัพยากรและกระบวนการบริหาร ที่สอดคล้องและเหมาะสมเอื้อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง

อัจฉรา จงดี (2560) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานที่มีหลักเกณฑ์ เพื่อให้ได้วิธีที่ดีที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นซึ่งหลักการที่ทำให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุดขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 3 อย่าง คือ 1) เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection) 2) ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training) 3) หาสิ่งจูงใจให้ เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation)

Taylor, Frederick W. (1916) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง ได้เสนอแนวคิดในเรื่องหลักเกี่ยวกับการบริหาร มีดังนี้การบริหารจะต้องประกอบด้วย การวางแผนการ จัดองค์การ การบังคับบัญชาการประสานงานการอำนวยความสะดวกได้กล่าวเกี่ยวกับกระบวนการบริหารมี 7 ขั้นตอน คือการตัดสินใจการวางแผนการ จัดองค์การ การติดต่อสื่อสารการใช้อิทธิพลการประสานงานการประเมินผลงาน

Greenwood (1965) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การนำเอาทรัพยากรทางการบริหารมาดำเนินงานภายในองค์กร ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยต่างๆ ประการ คือ บุคลากร เงิน วัสดุ

สิ่งของ อำนาจ เวลา กำลังใจในการทำงาน และ ความสะดวกต่างๆ รวมถึงประสานงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

Good (1983) ให้ความหมายว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นการวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม การจัดการเกี่ยวกับงาน หรือกิจการในโรงเรียนรวมถึงการบริหารธุรกิจโรงเรียน และการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทั้งหมดในโรงเรียนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง เช่น การเรียนการสอน การแนะแนว กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานในกิจกรรมด้านต่างๆ ของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในโรงเรียนรวมถึงนักเรียนที่ต้องอาศัยปัจจัยด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และระบบการดำเนินงาน การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมดูแล ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เกิดคุณภาพของนักเรียนตามที่หลักสูตรกำหนดและเกิดความสำเร็จสู่โรงเรียนต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบด้วยความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนการประสานงานจากทุกภาคส่วนเพื่อต้องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนหรือผู้รับบริการ ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้และสามารถบริการทางการศึกษาแก่สังคมได้เป็นอย่างดี

ขอบข่ายการบริหารงานสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้ดำเนินงานตามภารกิจ 4 ด้านซึ่งจะต้องครอบคลุม ขอบข่ายและภารกิจ ของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารงานสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1.ด้านการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งมีผู้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 และกำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีภารกิจ 17 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) วางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุคใหม่ หน่วยงานสถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กมล ภูประเสริฐ (2545) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารวิชาการในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการว่าคือ การจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมี ประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2557) กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 6 ประการ คือ 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การบริหารงานวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอน 4) การพัฒนาส่งเสริมทางด้านวิชาการ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน และ 6) การประเมินผลงานทางวิชาการ

Gorton (1983) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ เป็นการดำเนินกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนของนักเรียน ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งได้แก่ งานด้านหลักสูตร การจัดแผนการเรียน การจัดทำตารางเรียน การจัดครูเข้าสอนแทน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผล รวมถึงการนิเทศการสอน

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจของสถานศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หมายถึง การดำเนินการเพื่อพัฒนา ปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาชาติ และเป้าหมายของหลักสูตร การจัดบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การจัดสิ่งส่งเสริมด้านวิชาการ รวมถึงงานด้านการวัดและประเมินผลชั้นตอน การดำเนินงานด้านวิชาการ จะมีขั้นการวางแผนงานด้านวิชาการขั้นการจัดและดำเนินการ และขั้นการส่งเสริมและติดตามผลด้านวิชาการ

2. ด้านการบริหารงบประมาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) กล่าวว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา มุ่งเน้นความเป็นอิสระ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มีนักวิชาการหลายท่านกำหนดขอบข่ายของการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา ไว้ดังนี้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดขอบข่ายด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษามีภารกิจ 22 ประการ ดังนี้ 1) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณ 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง 3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร 4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ 5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ 6) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ 7) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ 8) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา 9) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา 10) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา 11) การวางแผนพัสดุ 12) การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือ สิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณ 13) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ 14) การจัดหาพัสดุ 15) การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ 16) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน 17) การเบิกเงินจากคลัง 18) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน 19) การนำเงินส่งคลัง 20) การจัดทำบัญชีการเงิน 21) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน 22) การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

อานวย ทองโปร่ง และ ศิริพงษ์ เสาภายน (2547) ได้ให้ความหมายการบริหาร งบประมาณว่า หมายถึงแผนการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่แสดงในรูปตัวเงินที่เสนอต่อรัฐสภา ในช่วงระยะเวลาหนึ่งกล่าวคือ รัฐบาลจะเสนองบประมาณในรูปของร่างกฎหมายต่อรัฐสภา เพื่อ ขออนุมัติดำเนินการต่าง ๆ ตามนโยบายของ รัฐบาลซึ่งในแต่ละประเทศจะมีกฎหมายกำหนดไว้ ว่ารัฐบาลจะต้องทำหรือเสนองบประมาณอย่างไร

Lynch (1979) กล่าวว่า การบริหารงบประมาณ เป็นการจัดทำโครงการต่าง ๆ กำหนดขึ้นเพื่อให้มี การประมาณทรัพยากรที่มีค่าและความต้องการที่จะนำมาใช้มีการเปรียบเทียบการกระทำในอดีตและความ ต้องการที่จะทำในอนาคต

Luther Gulick (1973) กล่าวว่า การงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน การ วางแผน หรือโครงการจ่าย การบัญชี และการควบคุม การดูแลใช้จ่ายเงิน หรือตรวจสอบบัญชี ด้วยความ รอบคอบและรัดกุม

สรุปได้ว่าการบริหารงบประมาณ หมายถึง กระบวนการวางแผนการใช้ทรัพยากรให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจัดทำงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อการพัฒนาการศึกษา มีการตรวจสอบภายในอย่างเป็นระบบ มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศงานด้านงบประมาณรวมถึง การขับเคลื่อนนโยบายลงสู่การปฏิบัติโดยยึดหลักความถูกต้องตาม ระเบียบกฎหมายที่กำหนด มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดบุคคลที่ปฏิบัติงานใน สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา คือ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของผู้เรียน มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด การศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามีภารกิจ 20 ประการดังนี้ 1) การวางแผนอัตรากำลัง 2)การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การสรรหา และบรรจุแต่งตั้ง 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) การ ดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน 6) การลาทุกประเภท 7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 8) การด ำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน 10) การรายงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 11) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ 12) การออกจากราชการ 13) การ จัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ 14) การลาทุกประเภท 15) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 16) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ 17) การส่งเสริมมาตรฐาน วิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ 18) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษา 19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต 20) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษา

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2545) กล่าวว่า “การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ เกี่ยวกับงานบุคคลขององค์การใช้ความรู้ทักษะประสบการณ์ในการสรรหา คัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มี คุณสมบัติเข้ามาทำงาน พร้อมธำรงรักษา พัฒนาให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานและมีคุณภาพชีวิตการทำงาน

ที่เหมาะสม ตลอดจน เสริมสร้างหลักประกันให้แก่สมาชิกที่ต้องพ้นจากการร่วมงานกับองค์การให้ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขในอนาคต”

อุทัย หิรัญโต (2531) กล่าวว่า “การบริหารงานบุคคล เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์การใด องค์การหนึ่ง นับตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การโอนการย้ายการฝึกอบรมการพิจารณา ความต้อง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือนการปกครองบังคับบัญชา การดำเนินการ ทางวินัย การพ้นจากงาน และการจ่ายบำเหน็จบำนาญเมื่อออกจากงาน”

Gary Dessler (1997) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล เป็นการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับพนักงานในองค์การทั้งนี้จะครอบคลุมในภารกิจต่าง ๆ ตั้งแต่การสรรหา การกลั่นกรอง การฝึกอบรม การให้รางวัล และผลประโยชน์เกื้อกูล การประเมินผลและแรงงานสัมพันธ์

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล เป็นงานที่ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญทั้งนี้เพราะงานด้านการบริหารงานบุคคลเป็นงานที่มุ่งเลือกสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์มีทัศนคติที่ดีเข้ามาทำงานในสถานศึกษา อีกทั้งยังดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อฝึกอบรมพัฒนาและปรับปรุงให้บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในสถานศึกษาเหล่านี้มีความรู้ความสามารถเพิ่มพูนมากขึ้นและทำงานในฝ่ายของตนเองรวมทั้งประสานงานระหว่างฝ่ายหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากรเป็นอย่างดีเพื่อที่จะสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลได้ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ทำให้เกิดความคล่องตัว ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4.ด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารทั่วไปเป็นงานที่สนับสนุนเพื่อให้การบริหารภายในองค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์มาตรฐาน เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพมีนักวิชาการได้กำหนดขอบข่ายด้านการบริหารทั่วไปไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารทั่วไปในสถานศึกษามีภารกิจ 22 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ 2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 3) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา 4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน 5) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร 6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน 7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 8) การดำเนินงานธุรการ 9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน 11) การรับนักเรียน 12) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา 13) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย 14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 15) การทัศนศึกษา 16) งานกิจการนักเรียน 17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา 18) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา 19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 20) การรายงานผลการปฏิบัติงาน 21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน 22) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

อภิรมย์ ณ นคร (2554) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง งานที่เกี่ยวกับสถานศึกษา และนักเรียน งานสารบรรณ งานพยาบาล งานประชาสัมพันธ์ งานเกี่ยวกับอาคารสถานที่การรักษาความปลอดภัยให้นักเรียนและผู้อยู่ในสถานศึกษา

วิลาวัลย์ ศรีบุศกร (2556) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการของสถานศึกษา การจัดระบบบริหารองค์กร การให้บริการงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ ประสานงานส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ใน การให้บริการด้านการศึกษา ทุกรูปแบบโดยมุ่งพัฒนาสถานศึกษา ให้มีการใช้นวัตกรรมและ เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมตลอดจนการ มีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Brown (1993) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป เป็นการบริหารหน่วยงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้สามารถดำเนินไปตามจุดมุ่งหมาย หรือตามที่ต้องการงานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา จึงเปรียบเสมือนส่วนงานที่คอยประสานงาน หรือสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดด้วยความราบรื่น

Candoli and et al (1992) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป เป็นงานซึ่งเกี่ยวกับการจัดเตรียม หรือสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งให้บริการต่าง ๆ ตามระบบสถานศึกษา สรุปได้ว่าการบริหารงานทั่วไปเป็นงานเกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้การบริหารอื่นๆบรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานหรือการดำเนินงานที่เน้นไปในทิศทางด้านการส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานและการให้บริการแก่หน่วยงานภายในของสถานศึกษา โดยให้บริการด้านการศึกษาทุกรูปแบบ รวมทั้ง มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน เป็นหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นตัวประสานที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนและงานต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างสะดวก ราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

แนวคิดกระบวนการบริหารสถานศึกษา

กระบวนการบริหารสถานศึกษาจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างไรมี นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

Gulick L. (1973) กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญหรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

- 1) การวางแผน (P=Planning) หมายถึงการวางแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า
- 2) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานให้ชัดเจน
- 3) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดอัตรากำลังการสรรหาการพัฒนาบุคลากรการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีการประเมินผลการทำงาน และการให้พันทักงาน
- 4) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจการวินิจฉัยสั่งการหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
- 5) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบ

7) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุม และการตรวจสอบด้านการเงิน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) กล่าวถึง ทฤษฎี PDCA หรือ Deming Cycle คือ วงจรการบริหารงานคุณภาพประกอบด้วย Plan-Do-Check-Act (PDCA) มีกระบวนการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการทำงานที่ได้ผลการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ระยะเวลาผู้รับผิดชอบและงบประมาณที่จะใช้

2) การปฏิบัติตามแผน (Do) คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้ตามแผนที่มีการกำหนดไว้ การกำหนดวิธีในการดำเนินงานผู้รับผิดชอบผู้ตรวจสอบและทำการประเมินผลการปฏิบัติ

3) การตรวจสอบ (Check) คือ เมื่อดำเนินการแล้วควรจะต้องทำการประเมินผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่

4) การปฏิบัติ (Action -A) คือ การนำผลประเมินที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแผน ในการปรับปรุงต่อไป กระบวนการบริหารงานทั้ง 4 ขั้นตอนจะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุดทำให้ผู้ปฏิบัติมีการวางแผนการปฏิบัติงานมีความรัดกุมขึ้น การตรวจสอบที่นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง จากนั้นนำมาวางแผนเพื่อดำเนินการตามวงจร PDCA ต่อไปอย่างสัมฤทธิ์ผล

ปราชาญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2545) กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษามี 5 ประการ ดังนี้

- 1) การวางแผน
- 2) การจัดองค์การ
- 3) การอำนวยการ
- 4) การควบคุม
- 5) การจัดบุคลากรสู่หน่วยงาน

Henri Fayol (K. Pair.อ้างใน ทฤษฎี Henri Fayol, 2019) กล่าวถึง หลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารว่า ต้องรับผิดชอบต่อผลงานที่อยู่ในขอบข่ายของงาน ต้องมอบทั้งหน้าที่และอำนาจการบังคับบัญชา มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน และให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์กรดังนั้นกระบวนการบริหารมี 5 ประการ โดยมีตัวย่อคือ POCCoC ประกอบด้วย

- 1) การวางแผน (P-Planning)
- 2) การจัดองค์การ (O-Organizing)
- 3) การบังคับบัญชาสั่งการ (C-Commanding)
- 4) การประสานงาน (Co-Coordinating)
- 5) การควบคุม (C-Controlling)

สรุปได้ว่า การบริหารถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำองค์กรที่จะต้องทำให้ดีที่สุดเพื่อให้การดำเนินงานในองค์กร สามารถที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ประกอบด้วย 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การควบคุม การตรวจสอบติดตาม และ 4) การพัฒนาปรับปรุงสำหรับในความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยึดหลักธรรมหรือควรมีคุณธรรมทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การดูแลและปกครองเพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา และด้านการปฏิบัติงาน หรือหลักการครองตน ครองคน

ครองงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยประสบความสำเร็จ มีความสุจริต โปร่งใส เหมาะสมกับช่วงเวลาและการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม หลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการกับการบริหารสู่ความสำเร็จได้นั้นหลักธรรมประการหนึ่งนั้นคือ หลักจักรธรรม 4

หลักจักรธรรม 4

จักร 4 หมายถึง หลักธรรม 4 ประการที่ นำบุคคลไปสู่ความเจริญ จักร 4 หรือ จักรธรรม 4 บางครั้งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พหุการธรรม คือ ธรรมมีอุปการะมาก หมายถึง ลัทธิธรรมที่ นำเราไปสู่ความรุ่งเรือง ดุจลัทธิที่นำเราไปสู่ จุดมุ่งหมายในแง่มมหรือมิติที่ซับซ้อนและลึกซึ้ง ของ ชีวิต หรือการที่เราจะสามารถเข้าถึงบุญ กุศลที่เคยได้ทำมาในอดีตภพ อดีตชาติ

จักรธรรม 4 ย่อมเป็นจักรหรือวงล้อสำคัญ ที่จะชักนำชีวิตของเราดำเนินไปในวิถีทางที่ถูกต้อง สอดคล้องลงตัว ทั้งนี้ชีวิตจะเจริญก้าวหน้าได้ ต้องอาศัยปัจจัยทั้งภายนอก และภายใน จึงจะ สามารถนำชีวิตไปถึงจุดหมายปลายทางได้ด้วย ความสำเร็จ เราคงต้องพิจารณาองค์ประกอบ ของจักร 4 ประกอบด้วย

1. ปฏิรูปทสวาสะ คือ สถานที่ที่เหมาะสม หมายถึง การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับ กิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญ สมณธรรม เป็นต้นแต่ความหมายโดยตรงของ จักรข้อที่ 1 ได้แก่ การอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมได้ดี คือ ท้องถิ่นที่มี คนดีผู้รู้ธรรม

2. สปัปฐิสสยะ คือ คุณภาพของบุคคล หมายถึง การคบสัตบุรุษ สัตบุรุษ เป็น ภาษาสันสกฤต แปลว่า คนดี คนสงบ ตรงกับ ภาษาบาลีว่า สปัปฐิสะ ผู้ที่เป็นสัตบุรุษหรือสปัปฐิสะ ย่อมมีสปัปฐิสธรรม 7 ประการประจำตน

3. อตตสัมมาปณิธิ คือ ความประพฤติของบุคคล หมายถึง การตั้งตนไว้ชอบตน หมายถึง ร่างกายและจิตใจ การตั้งตนไว้ชอบจึง หมายถึง การตั้งอยู่ในสุจริต 3

4. ปุพเพตปญญา คือ ประสบการณ์ของบุคคล หมายถึง ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำ ไว้ก่อน คือ ได้ทำบุญไว้ในอดีต

สรุปว่า หลักจักรธรรม 4 มีความสำคัญต่อการ พัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ เพื่อให้งานมี คุณภาพ และนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดีต่อ ปฏิบัติงาน ด้วยความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี งามตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือมีการประพฤติ ตนถูกต้องให้เป็นปกติทั้งด้านร่างกาย วาจา และ จิตใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อ ตนเองและสังคมส่วนรวมในการดำเนินการบริหารงานบุคคลให้นำมาซึ่งความสุข

การบริหารสถานศึกษาตามหลักจักรธรรม 4

การนำหลักจักรธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกับการบริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานตามบทบาททั้ง 4 งาน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ โดยการประยุกต์เข้ากับปุพเพตปญญา คือ ประสบการณ์ของบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาเอาประสบการณ์ทำงาน มาบริหารและจัดการงาน มีการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบติดตามและการประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนา อันจะนำไปสู่การพัฒนางานวิชาการได้ บุคลากรในกลุ่มบริหารงานวิชาการต้องความรู้ความเข้าใจ และที่สำคัญคือมีประสบการณ์ในงานที่ทำเป็นอย่างดี ส่งเสริมทักษะให้กับบุคคล สะสมเป็นประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมการประเมินร่วมพิจารณาตรวจสอบประสบการณ์

ของบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ภายในสถานศึกษา ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

2. การบริหารงานงบประมาณ โดยการประยุกต์เข้ากับอัตตสัมมาปณิธิ คือ ความประพฤติของบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนการบริหารงบประมาณและการตรวจสอบภายในอย่างเป็นระบบ โดยกำกับดูแล ความประพฤติของผู้ปฏิบัติงาน บริหารงานโดยยึดหลักความถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด มีความ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งต้องอาศัยระเบียบหลักเกณฑ์ต่างๆ มาเป็นแนวทางการปฏิบัติ เพื่อความถูกต้อง ป้องกันไม่เกิดความผิดพลาดแก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ รวมไปถึงการป้องกันการทุจริตที่ส่งกระทบต่อ สถานศึกษาได้

3. การบริหารงานบุคคล โดยประยุกต์เข้ากับสัปปุริสสัปปะ คือ คุณภาพของบุคคล ผู้บริหาร สถานศึกษา ดำเนินการคัดเลือกบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา ต้องดำเนินการตามระบบคุณธรรม มีคุณสมบัติพร้อมตามที่สถานศึกษากำหนด เช่น มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณภาพ เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริหารและกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา รวมไปถึงมีเข้าใจความ แตกต่างระหว่างบุคคล มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถการสร้างขวัญกำลังใจ ให้รางวัลยกย่องเชิดชู เกียรติก็จะเป็นการพัฒนาองค์กรได้อีกทางหนึ่ง

4. การบริหารงานทั่วไป โดยการประยุกต์เข้ากับปฏิรูปเทสวาสะ คือ สถานที่เหมาะสม ผู้บริหาร สถานศึกษา มีการสำรวจสถานศึกษา ให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีสภาพพร้อมที่จะจัดบุคคลเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ อย่างสม่ำเสมอและสำรวจดู ทำการวิเคราะห์ SWOT ของสถานศึกษาเพื่อที่จะนำมาพิจารณาหรือประเมินเพื่อ การพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น หรือปรับปรุงส่วนที่ขาดให้สมบูรณ์เหมาะสม ให้มีสถานศึกษาที่สะอาด สะดวก สบาย และมีความสงบร่มรื่นเหมาะสมกับการดำเนินการบริหารสถานศึกษาให้เจริญได้

กล่าวโดยสรุปหลักจักรธรรม 4 กับการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารนำหลักจักรธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ กับหลักการบริหารการศึกษาตามกระบวนการให้ถูกต้อง โดยบูรณาการกับการบริหารงานทั้ง 4 งาน ตามความ เหมาะสมสอดคล้องกับหลักธรรมก็จะทำให้การบริหารสถานศึกษาสำเร็จราบรื่นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ “ผู้บริหาร” นับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการ จัดการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งที่บุคคลทั่วไปมีความคาดหวังต่อการเป็นผู้บริหารสถานศึกษา คือ การเป็น “ผู้บริหารมีคุณธรรม” และผู้บริหารก็ต้องมีคุณสมบัติ รู้จักในบทบาทและปฏิบัติตามในหน้าที่ของตนเองอย่าง เต็มที่ เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีเหตุผลและความถูกต้อง เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ มีเมตตาธรรม รอบรู้ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพในลักษณะเก่ง ดี และมีความสุข ทำให้ครูมีคุณภาพในลักษณะ เก่ง ดี มีความสุข และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นำไปสู่โรงเรียนและชุมชนมีคุณภาพสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น

บทสรุป

การบริหารสถานศึกษาตามหลักจักรธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการนำหลักธรรมตามหลัก พุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับนโยบายทางการศึกษา เพื่อให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยทฤษฎี และหลักการ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานโดยมีระบบขั้นตอนในขณะเดียวกันผู้บริหารควรจำเป็นต้องยึด หลักคุณธรรมมาประกอบและการวางแผนที่มีมุ่งเป้าหมายนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการ ที่ดี เพราะหากขาดหลักคุณธรรมในการปฏิบัติงานแล้ว การปฏิบัติงาน นั้น ๆ อาจส่งผลเสียต่อการปฏิบัติงาน ของสถานศึกษา หลักพุทธธรรมประการหนึ่งที่สอดคล้องกับกระบวนการจัดการศึกษา และการบริหาร สถานศึกษาตามบทบาทของผู้บริหารคือหลักจักรธรรม 4 ที่ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำต้องยึดปฏิบัติ ประกอบด้วย

1. ปฏิรูปเทศวาสะ (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม living in a suitable region; good or favourable environment) 2. สัปบุริสุปัสสะ (สมาคมกับสัตบุรุษ association with good people) 3. อัตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ setting oneself in the right course) 4. ปุพเพตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว having formerly done meritorious deeds) เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบริหารในบริบทที่แตกต่างกัน ทรัพยากรที่แตกต่างกัน ทำอย่างไรจึงจะสามารถแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาองค์กรในด้านต่างๆ ซึ่งภาระงานหรือเป้าหมายความสำเร็จในแต่ละช่วงเวลาองค์กรหรือสถานศึกษาเองต้องมีการกำหนดในทิศทางแต่ละช่วงของเวลาที่แตกต่างกันไปตามการหมุนเปลี่ยนของเวลา บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีเพื่อให้สนองต่อความต้องการคุณภาพของนักเรียนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีความเป็นผู้นำในการยึดปฏิบัติตามหลัก คุณธรรมเพื่อให้บุคลากรในองค์กรทำงานร่วมกันโดยยึดหลักธรรม อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สู่การนำพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษานั้นคือคุณภาพสถานศึกษา สู่คุณภาพครูและคุณภาพนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กมล ภูประเสริฐ. (2545). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : ทิพย์พัลลิดเชชั่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545. ราชกิจจานุเบกษา 119 ตอนที่ 123 ก.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553. ราชกิจจานุเบกษา 127 ตอนที่ 45 ก.
- กิริติ บุญเจือ. (2541). บทบาทสถาบันศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- จันทราณี สงวนนาม. (2551). ทฤษฎีและแนวทางในการปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- ณัฐพันธ์ เชนนันท์. (2545). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : ซีเอ็นยูเคชั่น.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- ประภาศิริ สุรพันธ์. (2550). การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานด้านการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดเทศบาล ภูมิภาคตะวันตก. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พิมพ์ครั้งที่ 2.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2545). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2550). การบริหารการเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 2. (เอกสารการสอน). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2551). การบริหารสถานศึกษา . กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.

- วิลาวัลย์ ศรีบุศกร. (2556). การบริหารทั่วไปในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา: เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สุภัค ยมพุก และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2558). การบริหารสถานศึกษาและการรับรู้การสนับสนุนการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่มที่ 4. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(2), 78.
- อภิมัย ณ นคร และ เฉลิม มลิลอภิมัย. (2534). ศัพท์านุกรมศึกษาศาสตร์ Educational dictionary. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัจฉรา จงดี. (2560). การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรีระยะยงและตราด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อำนาจ ทองโปร่ง และ ศิริพงษ์ เสาภายน. (2547). หลักการบริหารงบประมาณและการเงินโรงเรียน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2557). หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการโรงเรียน. กรุงเทพฯ: เอรสดีเพรส.
- อุทัย หิรัญโต. (2531). หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนไตร์.
- Brown. (1993). Principles of Language Learning and Teaching, 3rd ed. San Francisco : State University.
- Candoli, I. C. and et al. (1992). School Business Administration: A Planning Approach, 4th ed, Gary Dessler. (1997). Human Resource Management, Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Good. (1983) C. V. Dictionary of Education. New York: McGraw-Hill Book company, Gorton.
- Greenwood, W. T. (1965). Management and Organizational Behavior (Ohio: Southwestern). 74-75.
- K. Pair. (2019). การจัดการองค์กรด้วย POCCC ทฤษฎี Henri Fayol. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.https://greedisgoods.com/ {8 กุมภาพันธ์ 2568}
- Luther Gulick. (1973). Papers on the Science of Administration. New York: Institute of Public Administration.
- Lynch. (1979). T. D., Public Budgeting in America, New York: Prentice – Hall. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- R. A., School Administration and Supervision Leadership Challenges and Opportunities, 2nd ed, Dubuge: Wm. C. Brown.
- Richard A. Gorton. (1983). School Administration and Supervision: Leadership Challenges and Opportunities, 2nd ed. Ohio : W. C. Brown.
- Taylor, Frederick W. (1916). The Principles of Scientific Management New York: Harper, 8.